

Darja Kramberger

ČAS SNOVANJA IN ODMIKANJA Od pobud do nastanka zbornika *Otrok in knjiga*

Dvajsetletnico svojega obstoja je revija *Otrok in knjiga* zaznamovala s svojo bibliografijo, ki je izšla v 34. številki revije. Z njo je razgrnila svojo vsebinsko podobo, po kateri bodo strokovnjaki presojali njen pomen in vlogo v javnem življenju, ocenjevali njen prispevek k strokovnemu napredku ter ji določili mesto v raziskovanju in popularizaciji mladinske književnosti.

Jubileji nas nagovarjajo, da pobrskamo po spominu, se ustavimo ob mejnikih, po katerih določamo obletnice, in se vprašamo po zadevah, ki so se že pogreznile v pozabo. Dvajset let izhajanja revije *Otrok in knjiga* je že tolikšno obdobje, da naravno prihaja do generacijskih premikov, novim sodelavcem in novim uporabnikom se zdi obstoj revije nekaj samoumevnega. Kdor pa se bo kdaj ukvarjal z revijo, se bo vendarle vprašal, kako je nastala, kdo jo je snoval in se zavzemal zanjo, zanimala ga bo njena predzgodovina. S tem zgoščenim zapisom mu bomo skušali pomagati, ker je o začetkih revije malo dokumentov, arhiv je skop, pričevanja so omejena na zasebne beležke. Spremljali bomo devetletno prizadevanje za revijo, kakor ga je mogoče razbrati iz biltenov Festivala Kurirček in iz časopisja, z namenom, da iz njih izluščimo podobo dogajanja, ki jo bodo po potrebi dopolnjevali drugi udeleženci. Iz teh virov zajemamo predvsem to, kar se neposredno navezuje na revijo. Pobuda za revijo je bila dana pred tridesetimi leti na posvetovanju o mladinski književnosti s tematiko o NOB in ljudski revoluciji, ki je potekalo v okviru prvega festivala revije *Kurirček*¹ v Mariboru od 15. do 20. decembra 1963. O posvetovanju so poročali Alenka Glazer, France Forstnerič in France Novšak. Zadnji je zabeležil, da so udeleženci posvetovanja med drugim »tudi sklenili, da bodo osnovali skupen jugoslovanski časopis, ki se bo ukvarjal z mladinsko literaturo v najširšem smislu.«² France Forstnerič je v članku posvetil posebno pozornost pobudi za ustanovitev vsejugoslovanske revije za obravnavanje vprašanj književnosti za otroke in jo trikrat poudaril, najprej med tremi iztočnicami svojega poročila: »Boj proti literarni plaži – Potreben je jugoslovanski časopis za obravnavanje problemov mladinske književnosti – Sodelovanje med festivalom »Kurirček« v Mariboru in »Zmajevimi igrami« v Novem Sadu«, nato z izrazitim mednaslovom »Jugoslovanska revija za

¹ *Kurirček*, list za otroke, je od leta 1961 izhajal pri Založbi Borec.

² Novšak France: *Podoba mladinske literature*. Drugi dan posvetovanja na mariborskem festivalu revije »Kurirček«. – Delo 5 (1963, 19. december) št. 347 str. 5.

vprašanja mladinske književnosti« in v besedilu: »Plenum je soglasno sprejel sklep, da daje pobudo za ustanovitev vsejugoslovanske revije za obravnavanje vprašanj književnosti za otroke.«³

Najtemeljiteje je potek festivalskega dogajanja predstavila Alenka Glazer. Njen izčrpní zapis je dragocen dokument o srečanju in njegovih ugotovitvah. V zvezi z revijo je poudarila, da bi »k uveljavitvi mladinske književnosti dosti pripomogel tudi strokovni časopis o mladinski književnosti in njeni problematiki,« ter razgrnila koncept takega časopisa: »Ta bi poleg načelnih člankov o mladinski književnosti prinašal sproti tudi ocene in informativne članke o izhajajočih mladinskih knjigah in beležil točno bibliografijo vseh knjig pa tudi ocen, poročil in člankov o njih, in sicer za vso Jugoslavijo. S tem bi dobili trdno osnovo za preučevanje naše mladinske književnosti in za njeno vrednotenje, pedagogi in starši pa še obenem kažipot skozi množico mladinskega tiska, ko bi iskali primernih tekstov za otroke.« V nadaljevanju je še enkrat poudarila: »Določeni so bili obrisi časopisa o mladinski književnosti, ki bo postal organ tega festivala in katerega sedež bo v Mariboru.« Na koncu poročila je objavila festivalsko resolucijo, ki v enajstih točkah povzema vse najvažnejše ugotovitve in sklepe s posvetovanja. V 5. točki je zapisano: »Plenum ugotavlja potrebo, da se združijo prizadevanja vseh jugoslovanskih piscev, ki se ukvarjajo s problemi mladinske književnosti. Odločitev, da se ustanovi jugoslovanska revija o problematiki mladinske literature, je prvi korak k uresničitvi te težnje.«⁴ Na to resolucijo so se sodelavci festivala sklicevali še dolga leta in v njej izražena stališča glede revije so postala rdeča nit vseh nadaljnjih razpravljanj o njej.

France Filipič je 25 let kasneje podrobno obnovil dogodke v zvezi z ustanovitvijo festivala, opisal vse festivalske prireditve ter povzel vsebino resolucije. Na koncu članka je navedel odlomek iz letnega poročila Društva slovenskih književnikov, podobor Maribor za leto 1963, v katerem med drugim v zvezi s Festivalom Kurirček piše: »V sklopu festivala nastaja v Mariboru središče za preučevanje mladinske literature in pravkar se tudi snuje uredništvo zvezne revije, ki bo v treh jezikih prinašala teoretične članke in informacije o literaturi za mladino in tudi o ustvarjanju za mladino nasploh.«⁵

Minilo je leto, glede revije je ostalo le pri dobrih namenih. Decembra 1964 je v Mariboru potekal drugi festival Kurirček. O tem srečanju so bila poročila bolj skopa. S kritično gloso se je v *Tribuni* oglasil Tone Partljič in ocenil, da je prvi festival več prispeval k razglabljanju o mladinski književnosti in ustvarjanju za mladino kot drugi. Da je bila misel na revijo tudi tokrat aktualna, dokazuje naslednji odlomek: »Na plenumu so veliko govorili o nujnosti revije za razprave in znanstveno raziskovanje s področja mladinske književnosti. Imel pa sem vtis, da si vse preveč obetajo od te kritično-esejistične jugoslovanske revije, saj je vprašanje, kdo bo pisal vanjo. Ali bi slovanski avtor ne mogel objaviti svojih razmišljanj o mladinski književnosti v katerikoli obstoječi slovenski reviji? Revija naj bi bila v vseh treh jugoslovanskih jezikih, a kaj bo z jeziki manjšin, ni jasno. Upajmo, da bo

³ Forstnerič France: »Kurirček« – vsejugoslovanski festival. Plenum o mladinski književnosti s tematiko NOB v Mariboru. – Večer 19 (1963, 21. december) št. 296, str. 5.

⁴ Glazer Alenka: Posvetovanje o mladinski književnosti s tematiko o NOB in ljudski revoluciji v Mariboru. – Borec 15 (1964) št. 1, str. 23–33.

⁵ Filipič France: Vrednotenje mladinske književnosti. 25 let festivala Kurirček. – Večer 43 (1987, 5. december) št. 282, str. 23.

revija res začela izhajati pred prihodnjim festivalom Kurirčka. Čeprav ne moremo pričakovati rešitve že v sami reviji.«⁶

Od 3. srečanja dalje je Festival Kurirček vsako leto izdal bilten, ki je poleg referatov s posvetovanj in drugega festivalskega gradiva vsakokrat vseboval letno poročilo, ki ga je redno pisal Jože Filo. Iz teh poročil, sklepov posameznih festivalov in letnih načrtov povzemamo, kako so se spreminjale možnosti za ustanovitev revije, kakšne so bile usmeritve in odnos do tega vprašanja.

O delu 2. plenuma in njegovih sklepih ter o njihovem uresničevanju zvemo več šele iz Zapisnika plenuma III. festivala Kurirček leta 1965, ki je bil objavljen v prvem festivalskem biltenu. Iz poročila Jožeta Fila o delu festivalskega odbora med 2. in 3. festivalom Kurirček je videti, da so bila prizadevanja za revijo naravnana v več smereh. Festivalskemu odboru je bilo naloženo, »da organizira v Mariboru center za proučevanje mladinske književnosti in umetniškega ustvarjanja za mladino sploh z namenom, da bi ta center postal žarišče vseh akcij v zvezi z uresničevanjem festivalovega poslanstva: všteti organizacijsko delo okrog omenjene revije in njeno uredništvo. V toku lanskega leta je bilo v tej smeri zelo malo storjenega. Pokazalo se je, da za formiranje centra v Mariboru ni dovolj usposobljenih delovnih moči, ki bi se hotele s tem ukvarjati, da je misel o reviji sicer zelo lepa, vendar zaenkrat še neuresničljiva iz tistih vzrokov, ki se jim pridružuje še pomanjkanje potrebnih finančnih sredstev.« Po nekaterih predlogih naj bi revijo izdajala Mladinska knjiga, center pa bi formirali v Ljubljani pri Pionirskem domu.⁷ Nadalje so potekali dogovori s *Sodobno pedagogiko*, »ki naj bi se razširila in v svojem obsegu spremljala tudi ustvarjalnost za mladino. V razširjeno redakcijo revije je [Ivan Potrč] predlagal Alenko Glazer, ki bi organizirala in urejala to področje.«⁸ H konceptu časopisa, ki bi kritično spremljal umetniško snovanje za mladino, se je oglasil Ivan Potrč in po njegovem mnenju »bi morale take revije izhajati v posameznih republikah, saj skupni časopis (v vseh jezikih naših narodov) ne bi mogel poseči zadostno v tiste svojske posebnosti narodove kulture in jezika, kakor bi mogel to opraviti kritični časopis o umetniškem snovanju za otroka, izdajan za eno narodnostno-kulturo območje.«⁹

Plenum 3. festivala Kurirček je sprejel sklepe, v katerih ni več zahteve po reviji, pač pa naj bi bila ena od treh nalog centra za spremljanje ustvarjalnosti za mladino, ki bi ga novi odbor osnoval na festivalskem sedežu v Mariboru, da »organizira analiziranje in publiciranje del v zvezi z mladinsko literaturo v že obstoječih revijah in da posreduje ugotovitve jugoslovanskim založbam, ki izdajajo mladinsko literaturo.« V 8. sklepu plenum nalaga odboru, da izda enkrat na leto bilten in v njem objavi materiale s posvetovanja. V prvem biltenu naj bo objavljena tudi bibliografija vsega, kar je doslej izšlo v jugoslovanskih literaturah za mladino. V naslednjih pa bibliografija za tekoče leto.«¹⁰

⁶ Partljič Tone: *Kurirčkov festival v Mariboru*. – Tribuna 14 (1964, 30. 12.) št. 31.

⁷ Filo Jože: *Poročilo o delu festivalskega odbora med II. in III. festivalom Kurirček*. – Festival Kurirček (3; 1965; Maribor). Zapisnik Plenuma III. festivala Kurirček, str. 7, 8.

⁸ Prav tam, str. 11.

⁹ Prav tam, str. 10.

¹⁰ Zapisnik plenuma III. festivala Kurirček, str. 88, 89. V prilogi sta objavljeni dve bibliografiji: 1. Andra Žnidar, Bibliografija mladinskih knjig s tematiko NOB, izdanih v letu 1945–1964 v slovenskem jeziku. – 2. Olivera Zečević, Bibliografija mladinskih del s tematiko NOB, na teritoriju SR Srbije.

Zamisel o reviji se naslednja leta vedno bolj povezuje z ustanovitvijo festivalskega študijskega centra.¹¹ Leta 1966 je v poročilu govora o zametku tako imenovanega festivalskega centra. Dva sklepa s 4. festivala sta za naše spremljanje ilustrativna. 6. sklep: »Letošnji plenum je prinesel v svoje delo nove dimenzije, zahtevajoč v analizah umetniškega ustvarjanja za mladino več strokovnosti. S tem je mišljeno poglobljeno ocenjevanje posamičnih ustvaritev glede umetniških, idejnih, etičnih in estetskih kriterijev« ter njegovo nadaljevanje v 7. sklepu: »Da bi se to moglo uresničiti, ponovno apeliramo, da se preveri možnost o čimprejšnji ustanovitvi revije, ki bo umetniške ustvaritve za mladino kritično spremljala.«¹²

Naslednje leto (1967) izvemo iz poročila Jožeta Fila, da je med letom na enem od sestankov festivalskega odbora Danilo Grujič, direktor založbe Mlado pokolenje v Beogradu, predlagal, naj bi v začetku izhajal zbornik – občasno, ko bi se zbralo dovolj materiala – pozneje pa bi lahko nastala periodična publikacija. Prispevkov ne bi prevajali, temveč bi jih tiskali v jeziku avtorja. Založba Mlado pokolenje bi bila pripravljena izdajati takšen zbornik.¹³ V naslednjem biltenu leta 1968 zvemo, da tudi ta načrt ni uspel, prav tako so se izjalovili pogovori s *Sodobno pedagogiko*. Premaknilo pa se je drugod. »Prizadevanja v zvezi z revijo so spet oživila to leto na 'Zmajevih igrah' v Novem Sadu in na 'Festivalu djeteta' v Šibeniku (sodelavci našega festivala so bili na obeh manifestacijah prisotni), ko je začela dozorevati ideja o periodičnem zborniku, ki bo obravnaval problematiko v zvezi z umetniškim ustvarjanjem za mladino na vsem jugoslovanskem področju. Center za ta snovanja je nastal v Zagrebu in pri njem se je aktiviralo večje število naših sodelavcev. Ker zaenkrat podrobnega koncepta tega zbornika (revije) ne poznamo in ker glede tehnične organizacije v zvezi z objavljanjem člankov v jeziku avtorja naši predlogi niso bili sprejeti, bo festivalski odbor šele preučil, v koliki meri bo to revijo tudi finančno podpiral.« Danko Oblak je v razpravi k poročilu informiral o časopisu *Umjetnost i dijete*, ki bo izšel naslednje leto in bo v jugoslovanski publicistiki nekaj povsem novega, ker so o umetnosti za otroke, o literaturi, filmu, gledališču, glasbi, likovni umetnosti idr. zanje doslej v periodikah pisali le občasno in popolnoma nesistematično. V sklepih tega festivala najdemo samo zagotovilo, da bo spodbujal vsakršno kritično pisanje in razpravljanje o ustvarjalnosti za otroke in mladino.¹⁴

Poročilo za leto 1969 se dotika organizacije strokovno-raziskovalnega dela v Mariboru. »Pri mariborski Pedagoški akademiji smo tudi uspeli zainteresirati krog sodelavcev, morda pa smo v konkretnih dogovorih bili nekoliko nestrpni, ko smo zavrnila načrte, po katerih naj bi prišli do strokovno-raziskovalnega dela mladinske književnosti s tematiko, ki zanima festivalski temeljni program. Vse možnosti glede uresničitve te zamisli niso usahnile. Zamislili smo si, vendar še ne do kraja izdelali, drugačen načrt, ki bi v okviru pionirskega doma v Mariboru in ob sodelovanju drugih sorodnih centrov utegnil nuditi boljše pogoje za realizacijo.« O pionirskem domu v Mariboru se v tem času razmišlja v povezavi z novim konceptom knjižnice

¹¹ »Junija 1966 je bilo sklenjeno, da se bo pri študijski knjižnici v Mariboru formiral poseben oddelek marksistične literature in književnosti NOB. V teh prostorih bo tudi čitalnica, kjer bo ves zbrani material na razpolago v študijske namene ...« Festival Kurirček (4; 1966; Maribor) str. 12–13.

¹² Prav tam, str. 77–78

¹³ Festival Kurirček (5; 1967; Maribor) str. 65.

¹⁴ Festival Kurirček (6; 1968; Maribor) str. 97, 102, 108.

za otroke v tem mestu. V zvezi z revijo je sodelavce festivala pritegovalo dogajanje na Hrvaškem: »Med tem je v Zagrebu začela izhajati publikacija *Umjetnost i dijete*, ki je v marsičem zamašila vrzel na tem področju. Želimo, da bi svoje poslanstvo uspešno opravljala. Z izdajatelji revije smo se dogovarjali, ko je bila v zaključni fazi pred izidom. Predlagali smo, da bi tudi formalno, ne le po vsebini, bila revija jugoslovanska, pripravljeni smo bili tudi finančno sodelovati, a naš koncept ni bil upoštevan.«¹⁵

Na 8. festivalu v poročilu za leto 1970 beremo: »Študijsko-raziskovalne skupine v Mariboru ni bilo mogoče sestaviti, saj s sodelavci Pedagoške akademije, kjer je še največ takih strokovnjakov, ki bi se po svoji kvalifikaciji mogli ukvarjati s proučevanjem mladinske književnosti za otroke, nismo našli skupnega jezika.« Da še vedno manjka ustrezna revija, kaže naslednji razmislek: »Prav tako bi kazalo razmisliti o tem, ali naj zbrano študijsko gradivo izhaja le v rednem letnem festivalskem biltenu ali pa bi ga zaradi zanimivosti in aktualnosti kazalo širše publicirati v revialnem tisku (kot je izšla lanska razprava prof. Voja Marjanoviča) ali pa morda kar v posebni brošuri. Za to zadnje bi bilo potrebno seveda zagotoviti materialna sredstva.« Okvirni program za leto 1971 vsebuje zamisel, da bi si v okviru materialnih možnosti prizadevali izdati knjigo člankov o mladinski literaturi (izbor gradiva dosedanjih 8 festivalov) oziroma posebno številko *Kurirčka*. V tem programu se sicer nakazujejo trdnije povezave z mariborsko pionirsko knjižnico, kamor naj bi festival prenesel doslej zbrano gradivo (leposlovje, periodika, likovna dela), niti kančka sledu pa ni o kakšni bližnji možnosti za ustanovitev revije.¹⁶

A stvari so se zasukale hitreje, kot je mogoče razbrati iz programa festivala. Na 8. festivalu je bil decembra 1970 izvoljen nov festivalski odbor in eden od dveh podpredsednikov je postal Ignac Kamenik, ki je bil takrat ravnatelj Mestne knjižnice Maribor. Prav v tistem času se je v Mariboru reorganiziralo knjižničarstvo, po referendumu decembra 1970 je nastala iz Mestne in Delavske knjižnice Mariborska knjižnica in v njenem okviru je bila zasnovana sodobno organizirana osrednja pionirska knjižnica, ki bi metodično razvijala delo z mladimi bralci in bi postala študijsko središče za mladinsko književnost. S tako usmeritvijo Pionirske knjižnice Maribor se je pokazala možnost, da ta ustanova organizira revijo in ji zagotovi prostor za delo, kot je bilo še nedorečeno nakazano v festivalskem poročilu za leto 1969. Ignac Kamenik je takoj po svoji izvolitvi za podpredsednika festivala sprožil akcijo in 11. januarja 1971 sklical iniciativni odbor, ki se je sestel na Pedagoški akademiji v Mariboru v naslednjem sestavu: iz Mestne knjižnice sta sodelovala Ignac Kamenik in Darja Kramberger, s Pedagoške akademije Alenka Glazer, Mira Medved in dr. Breda Požar. Ignac Kamenik je pojasnil zasnovo zbornika po vsebini, obsegu (160 strani) in finansiranju. Dogovorjeno je bilo, da bodo revijo izdajali Festival Kurirček, Pionirska knjižnica Maribor in Pedagoška akademija Maribor, založnik bo Založba Obzorja. Sedež uredništva bo v Pionirski knjižnici Maribor. V uredniški odbor so bili na tem sestanku predlagani: Milan Divjak, Alenka Glazer, Darja Kramberger, Janko Plemenitaš, Martina Šircelj in Andrej Ujčič.

Predlagano uredništvo se je sestalo že 15. januarja 1971. Na tem sestanku sta bila predlagana še dva člana uredništva: Bojan Golija in Slobodan Z. Marković, za glavno urednico so izbrali Darjo Kramberger.

¹⁵ Festival Kurirček (7; 1969; Maribor) str. 59, 60.

¹⁶ Festival Kurirček (8; 1970; Maribor) str. 80, 83, 84.

Po pogovorih na sestanku iniciativnega odbora, na sestankih uredništva 15. januarja in 9. februarja 1971 in po dogovoru glavne urednice z direktorjem Založbe Obzorja Jožetom Košarjem 27. januarja 1971 so bila utrjena naslednja stališča: Zbornik bo nosil ime *Otrok in knjiga*. Izhajal bo letno, objavljaj bo izvirna, še neobjavljena strokovna besedila s področja mladinske književnosti z literarnoestetskega vidika, z likovnega področja ter o problematiki mladega bralca s psihološkega in sociološkega vidika, in sicer v slovenščini, prispevke v drugih jezikih bo uredništvo dalo prevesti. Članke bodo spremljali povzetki v tujih jezikih (angleščina, nemščina, ruščina), teoretične študije z raznih področij morajo biti opremljene z opombami in navedbo virov. V zborniku bo ob obsežnejšem teoretičnem še informativni del. Vseboval bo tudi črno bele ilustracije in grafikone, barvne ilustracije pa bodo prišle v poštrev, če bodo spremljale besedilo, v katerem je govora o funkciji barv.

Prof. Košar je sprejel predlagani obseg zbornika do 160 strani, naklada pa naj bi znašala 700 do 800 izvodov. V pogovoru z njim so bile razmejene dolžnosti uredništva in založbe. Uredništvo skrbi za pridobivanje sodelavcev, razmišlja o potencialnih naročnikih, predlaga naslove za zamenjavo publikacij in za pošiljanje recenzijskih izvodov ter izbira prevajalce. Založba prevzema kalkulacijo stroškov, obračunavanje honorarjev, opremo zbornika po predlogih uredništva, prodajo zbornika ter pošiljanje recenzijskih izvodov in izvodov za zamenjave.

Dobro leto so si člani uredništva prizadevali pridobiti dovolj sodelavcev, v številnih pogovorih so precizirali dolgoročnejši program zbornika in njegove usmeritve. A to je že druga zgodba.

Prva številka je bila urejena in oddana v tisk 24. 1. 1972. Tiskanje se je zavleklo, tako je zbornik prvič izšel avgusta 1972, v mednarodnem letu knjige.¹⁷ Njegovo rojstvo je zabeležilo nekaj poročevalcev, ki so pozdravili nastanek publikacije in ji zaželeli trajnejše življenje. Vojan Arhar in Berta Golob sta mu posvetila daljša priznavalna prispevka.¹⁸

Otrok in knjiga 35 (1993)

Morda se je še komu drugemu zdelo, kot se je prvi hip meni, da moj zapis *Čas snovanja in odmikanja* v 35. številki revije *Otrok in knjiga* nekako ni pravšen za rubriko *Pogled na svoje delo*. Pa me pravzaprav ne bi bilo smelo presenetiti, saj sem urednici obljubila, da se bom na osebni način ozrla na svoje nekdane uredni-kovanje. Že dolgo me je vznemirjala želja, da bi razsuto gradivo o reviji vsaj malo povezala in ga oblikovala v preglednejšo celoto. Najprej sem v ta namen z zadovoljstvom sestavila bibliografsko kazalo revije od številke 1 do 32 (*Otrok in knjiga* št. 34), kar me je začasno sproščujoče potešilo. Prav popisovanje posameznih zvezkov revije pa je dalo spominu poleta, vznikali so dogodki, oživila so številna srečanja,

¹⁷ Datumi sestankov, podatki in vsebina pogovorov – iz beležnice glavne urednice Darje Kramberger.

¹⁸ Cvetko Vladimir: *Otrok in knjiga*. – Sodobna pedagogika 1972 št. 9/10 str. 391. Golob Berta: *Otrok in knjiga*. – Knjižnica 17 (1973) št. 1/4 str. 164–166. Viator [Vojan Arhar]: *Ob izidu zbornika otrok in knjiga I. Vseeno se vrti*. – Prosvetni delavec 1972 (13. 10) št. 16, str. 11. Švajncer Janez: *Potreben zbornik*. *Otrok in knjiga* 1. – Večer 28 (1972, 2. 12.) št. 279 str. 5.

dogovori, utrinjale so se podrobnosti, sprožilo se je marsikaj, kar se je splevalo okrog revije in poganjalo naša prizadevanja. Gnalo me je, da bi kaj od tega opisala in pogledala na stvari iz časovne razdalje, ki lahko poglobi ali razvrednoti njihov pomen. Za začetek mi je nekaj manjkalo. Ugotovila sem, da moram poseči še malo dlje v preteklost. Tako sem šele po dvajsetih letih obstoja revije sedaj utegnila sistematično pregledati dogajanje pred nastankom zbornika. Ko sem prevzela dolžnost urednice, za kaj takega preprosto ni bilo časa, tako sem le delno poznala okoliščine, v katerih je dozorevala zamisel o publikaciji. Bilo je potrebno, da predstavim ta predhodni čas v posebnem sestavku, ki je postal samoumevni uvod v moje osebno razpredanje. Tako ga je razumela urednica in ga temu ustrezno uvrstila v rubriko *Pogled na svoje delo*. In zdaj začenjam svojo osebno pripoved.

Revija (in vsi posli z njo) je postala konec leta 1970 neločljiva sestavina mojega življenja vse do konca leta 1984. Povezana je s temeljnim preobratom v mojem poklicnem delu. Ko skušam sestaviti sliko tega časa, se ne morem zanesti na svoj muhasti spomin, saj živo ohranja le izseke, se ustavlja pri podrobnostih, odriva pa v pozabo kaj bistvenjšega. Zavidam ljudem s sijajnim spominom, svojega nezanesljivega podpiram z zapiski. Prelistala sem prepolne beležnice in vnovič prebrala zajetno korespondenco, ki je nastala ob reviji in jo skrbno hranim. Izbrala sem, kar me je osebno najbolj zanimalo, saj nimam namena pisati podrobne zgodovine.

Leta 1970 sem se v svojem poklicnem delu znašla na razpotju in sem se zavestno odločila, da se preizkusim na novem področju. Po štirinajstih letih pedagoškega dela najprej na učiteljski, nato na pedagoški akademiji v Mariboru sem se tega leta preusmerila v knjižničarstvo. V Mariboru so konec šestdesetih let širokopotezno zasnovali nov sistem splošnoizobraževalnega knjižničarstva na območju tedanje občine. Uresničevanja projekta se je lotil Ignac Kamenik, takratni ravnatelj Mestne knjižnice, in me povabil, da bi v tem sistemu razvijala moderno pionirsko knjižnico, ki bi postala kulturno središče za otroke in študijsko središče za mladinsko književnost v Mariboru. Ponudbo sem sprejela, ker sem si želela novih poklicnih impulzov, in novo delo mi je pomenilo ustvarjalni izziv. Vablivo je bilo dvoje: nadaljevala bom živo delo z otroki in mladostniki, ki mi je bilo vedno v veselje in zadoščenje, ter bom koristno izrabila vse do sedaj pridobljene izkušnje. Knjižničarsko delo z otroki me je pritegovalo, ker je bilo odprto za novosti in ni bilo obremenjeno s togostjo kakega sistema. Poznala sem v Sloveniji že razvite zanimive dejavnosti za otroke, ki jih je kazalo uvesti tudi v bodoči pionirski knjižnici. A utečene oblike dela niso izključevale nadaljnjega domiselnega iskanja, prilagajanja drugemu okolju in danim možnostim. Za delo z otroki sem imela strokovno osnovo, saj sem se poklicno ukvarjala z metodiko poučevanja materinščine v osnovni šoli od prvega do zadnjega razreda. Na številnih hospitacijah in nastopih svojih študentov sem opazovala otroke različnih starostnih stopenj in analizirala njihovo odzivanje pri obravnavi besedil. Teoretična podlaga in praktična spoznanja so mi dajala trdnost in gotovost, da bom mogla v knjižnici nadgrajevati šolsko delo in pritegovati otroke z dejavnostmi, prilagojenimi njihovim potrebam v prostem času. To me je posebej mikalo, ker sem v tem videla izjemne možnosti za razvijanje bralne kulture in oblikovanje zlahtnega odnosa otroka do knjige. To so bila vprašanja, ki so me posebej zaposlovala, ko sem sodelovala v gibanju za bralno značko, zlasti odkar sem leta 1967 organizirala Prežihovo bralno značko na celotnem območju takratne občine Maribor.

Za nove naloge sem se začela takoj razgledovati po knjižničarstvu in sem se jeseni 1970 najprej odpravila v Pionirsko knjižnico Ljubljana, ki sem jo že dolgo

poznala, nekaj malega sem v njej celo postorila (leta 1955), v njej so delale moje kolegice z univerze, njihove dejavnosti so mi že od nekdaj zelo ugajale, a se mi ni niti sanjalo, da jih bom kdaj tudi sama opravljala. Pot do njih je vodila po velikem ovinku in sedaj sem si knjižnično delo z otroki ogledala s popolnoma novo naravnostjo.

Še isto jesen sem se odpravila v München na študij v Mednarodno mladinsko knjižnico (Internationale Jugendbibliothek). Na široko se mi je razprl čudoviti svet mladinske književnosti in uživala sem v bogastvu, ki sem ga odkrivala. Dopolnjevala sem svoje dosedanje poznavanje te veje književnosti, ki sem jo spremljala tako zaradi poklicnih potreb pa tudi zunajšolskih dejavnosti (med drugim sem bila pri založbi Mladinska knjiga članica uredništva zbirke Moja knjižnica). Obetal se mi je čas, ko se bom lahko bolj poglobljala v branje za otroke, saj bo to središče mojega dela. Čakalo pa me je več, kot sem predvidevala.

Po vrnitvi iz Münchna so me postavili še pred eno nalogo. Ravnatelj Ignac Kamenik je med mojo odsotnostjo utiral poti za izdajo zbornika o mladinski književnosti, ki ga je Festival Kurirček že dolgo snoval. In ker se je ujemalo s konceptom, da bo pionirska knjižnica tudi študijsko središče, je bilo določeno, da bo zbornik dobil v njej svoje mesto, meni pa so naložili, da ga spravim v življenje. Zmagala je ravnateljeva žilava zagnanost in sem sprejela še to novo dolžnost.

S Festivalom Kurirček sem vzpostavila stike šele nekaj let po njegovem nastanku, za 6. festival leta 1968 sem napisala referat *Literarna besedila s tematiko NOB in revolucije v reviji Kurirček*, obiskovala sem njegove prireditve, podrobneje pa se nisem ukvarjala z razsežnostmi njegovih programov. Na decembrskem srečanju leta 1970 so me pritegnili k pogovorom o načrtovani publikaciji. Potem je steklo, kot sem popisala v prejšnjem sestavku, in začelo se je tesnejše sodelovanje.

Razumela sem, da od mene pričakujejo, naj bom organizatorica dejavnosti, se pravi, naj iščem sodelavce, se z njimi dogovarjam, jim pišem, jih prepričujem, usklajujem delo v uredniškem odboru, sklicujem odborove seje, pripravljam srečanja s sodelavci, povezujem strokovnjake z različnih področij za večstransko obravnavo določenih problemov, zbiram prispevke, jih pregledujem in odbiram, pridobivam mnenja o njih, jih uvrščam in pripravljam za natis, navezujem stike z osebami in ustanovami, ki lahko podprejo naše delo, se potegujem za hitro izhajanje, tudi za finančno podlago, shranjujem dokumentacijo in kar je še takih nalog. Skratka, naj bom gonilna sila, ki bo pritegnila čimveč strokovnjakov za področja, ki jih bo revija obravnavala (mladinska književnost, ilustracija, psihologija, sociologija), naj jih stalno nagovarjam, spodbujam in jim omogočam, da objavljajo svoje prispevke.

Lotevali smo se dela na področju, ki je bilo potisnjeno na obrobje strokovnega zanimanja, spregledano iz nerazumevanja ali podcenjevanja, ukvarjanje z njim je bilo sramežljivo občasno. Bila je precejšnja praznina, kar zadeva sistematično obdelavo mladinske književnosti na Slovenskem. In vendar smo imeli v mladinski književnosti kar ugledno dediščino, od konca šestdesetih let se je uveljavljala generacija mladinskih pisateljev in ilustratorjev, ki so izjemno dvignili umetniško raven stvaritev za otroke. Specializirana založba za izdajanje mladinske literature Mladinska knjiga je imela za seboj že vrsto plodnih let, kar potrjuje njena obsežna bibliografija. Od leta 1949 je spodbujala svoje avtorje tako, da jim je za njihova kvalitetna dela podeljevala Levstikovo nagrado za leposlovje, ilustracijo in poljudnoznanstveno delo. Razgiban revialni tisk za otroke je širil krog mladih bralcev in namenjal prostor

novitetam slovenskega mladinskega leposlovja. Za pospeševanje bralne kulture so skrbele pionirske knjižnice s sodobno zasnovanim knjižničarskim delom z otroki, osrednja Pionirska knjižnica v Ljubljani je izžarevala metodično zgledne dejavnosti, ki so jih prevzemale knjižnice po Sloveniji. Gibanje za bralno značko se je od leta 1960 s Prevalj razpredlo po vsej Sloveniji in zamejstvu. Na Pedagoški akademiji Maribor je profesorica Alenka Glazer leta 1962 prva v Sloveniji izdelala študijski program za mladinsko književnost, najprej na oddelku za razredni pouk, tam so predmet poimenovali Mladinska književnost z vidika mladinske psihologije, kasneje tudi na predmetni stopnji za sloveniste. Kot samostojen predmet so mladinsko književnost uvedli tudi na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Na vzgojiteljskih šolah so obravnavali leposlovje za otroke predvsem za predšolsko stopnjo. Dozorevala je potreba, da bi vsa ta prizadevanja povezali, povečali ugled strokovnemu ukvarjanju s temi področji, utrlji pot za stalno sistematično obravnavo. Odpravljanja vrzeli se je organizirano lotil Festival Kurirček in si naložil, da bo spodbujal ustvarjanje kvalitetne mladinske književnosti, posvečal pozornost presojanju te književnosti, stalno spremljal dogajanje na tem področju, združeval strokovnjake. Kot sem v svojem predhodnem članku pokazala, si je upravičeno prizadeval za ustanovitev specializirane serijske publikacije. Treba je bilo zares začeti. To potrjuje tudi trditev, ki sem jo prebrala mnogo let kasneje: »Obstoj specializiranih revij je eden izmed pomembnih kazateljev stopnje razvitosti določenih strok.«¹⁹

Nisem se zavedala, kakšno breme sem si naložila. Kolikor sem poznala tedanjo situacijo, sem vedela, da se v prvi fazi lahko oprem le na dva centra, to sta bila Pedagoška akademija Maribor in Pionirska knjižnica Ljubljana. Ali imenoma: profesorica na PA Alenka Glazer, v Pionirski knjižnici pa Martina Šircelj, Marjana Kobe in Andra Žnidar. Pionirska knjižnica Ljubljana je sistematično zbirala mladinska dela in v svojem sestavu imela študijski oddelek za mladinsko književnost in mladinsko knjižničarstvo ter se teoretično in praktično poglobljala v razmerje mladega bralca do knjige. To je bil vidik, ki je bil temeljnega pomena za publikacijo.

Uredništvo se je prizadevno lotilo dela in si zastavilo zahteven program. Začrtalo je vsebinski okvir za znanstveno revijo in razdelilo naloge med člane uredništva: za literarno področje bodo prevzeli aktivnosti Alenka Glazer, Martina Šircelj in dr. Slobodan Ž. Markovič, za psihološko in sociološko Milan Divjak in Janez Plemenitaš, za likovno Bojan Golija in Andrej Ujčič. Na prvih sestankih uredništva so člani utemeljili številne predloge in pomembne zamisli. Alenka Glazer, ki je že leta 1964 pisala o zasnovi strokovnega časopisa za mladinsko književnost, se je zavzemala za njeno čimbolj podrobno in obsežno uresničitev. Enako intenzivno je v uredništvu sodelovala Martina Šircelj s stališči, ki jih je izoblikovala z Marjano Kobe in Andro Žnidar. Za izvedbo načrtov smo potrebovali širši krog sodelavcev in začeli smo jih vztrajno iskati. Rokopise smo želeli dobiti do 1. oktobra 1971.

Zbiranje gradiva za zbornik je bilo posebno težko. Na podlagi dogovorov sem najprej poslala pisna povabila k sodelovanju. Potem sem se napotila na obiske in neposredno dogovarjanje. Prihajala sem k ljudem praznih rok, pojasnjevala, česa se lotevamo, prigovarjala, naj bi sodelovali, navrgla možnosti, o čem bi pisali, skušala izbežati, na katerem področju so že kaj snovali. Nekateri so bili vidno nezaupljivi, da publikacija ne bo obstala in se zato zanje ni vredno truditi. Opogumljale so

¹⁹ Mirko Popovič, Melita Ambrožič, Primož Južnič: Nekaj značilnosti razvoja slovenskega knjižničarstva v novejšem obdobju. – *Knjižnica* 28 (1984) 3–4 str. 187.

me spodbudne in pritrjujoče izjave, prijazna mnenja in odzivi. Na svoja pisma sem dobila precej odgovorov. Med prvimi se je oglasila Helga Glušič, profesorica slavistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani: »Vaša zamisel zbornika za mladinsko književnost je dobra in predvsem zelo potrebna, saj vsi vemo, kakšna praznina je na tem področju. Mladinska književnost prav gotovo zasluži vso pozornost strokovne in znanstvene obdelave. Sama se nisem kdove koliko ukvarjala s to vejo literature, kar seveda čutim kot vrzel. Priznati moram, da bi me zanimala predvsem struktura sodobne mladinske proze pri nas. Vendar to naj bo obljuba za prihodnje leto ...« (pismo 25. 6. 1971). Marinka Svetina, RTV Slovenija, je napisala: »Novice, da bo v Sloveniji izhajal zbornik razprav o mladinski književnosti, sem bila zares vesela, saj je tak zbornik več kot potreben, zato želim izdajateljem pri delu veliko uspeha ...« (pismo 2. 7. 1971), obljubila svoj prispevek in ga poslala.

Marsikdo, ki sem se nanj obrnila, se je razveselil povabila k sodelovanju, a mi žal ni mogel takoj ustreči. Tako je bilo tudi z Jožetom Koruzo, profesorjem na Filozofski fakulteti v Ljubljani: »Vesel sem bil ... tudi zaradi zbornika, ki bo izpolnil veliko vrzel v naši strokovni publicistiki. Vsaj za literarno vedo že dolgo čutim problematičnost njenega zapiranja v zelo ozek problemski krog in zavračanja posebnih delov predmeta (slovenske literature namreč). Pomemben tak poseben del je tudi mladinska literatura, ki je ne zanemarja le literarna zgodovina, ampak sem doslej pogrešal sploh kakšnega sistematičnega znanstvenega zanimanja zanjo ... vesel sem pa, da ste začeli v Mariboru uresničevanje zamisli po najbolj pravi in tvorni poti, z izdajanjem zbornika, s čimer boste najlažje angažirali ljudi za resno delo ... Kar zadeva mene, pa stvar zaenkrat ni posebno optimistična. Že dolgo (odkar sem sistematično obdeloval povojno slov. dramatiko) si želim, da bi svoje poznavanje predmeta izpopolnil s smotrnim študijem otroške in mladinske dramatike. Vendar mi letos to še ne bo mogoče ... Za začetek bi rad obdelal najvidnejše naše otroške dramatike (npr. Frana Milčinskega, Pavla Golio, Kristino Brenkovo), se preko njih lotil teoretične opredelitve in končno celotnega pregleda ...« (pismo 17. 7. 1972). Načrtov ni mogel izpolniti, prezgodnja smrt je ustavila njegovo snovanje.

Rok za oddajo rokopisov smo morali premikati, gradivo je počasi pricurlo. Zborniku je bilo treba še dati ustrezen videz z enotno postavitvijo in opremo besedil (uvrščanje opomb, povzetki ipd.). 24. januarja 1972 sem rokopis prvega zvezka zbornika oddala Založbi Obzorja, ki je zbornik sprejela v svoje okrilje in ga podprla z notranjo subvencijo.

Imela sem srečo, da sem se za zbornik dogovarjala z direktorjem in glavnim urednikom Založbe Obzorja profesorjem Jožetom Košarjem. Izredno sem ga spoštovala. Vsak obisk pri njem mi je bil dragocen zaradi načina, kako me je sprejemal. Čutila sem, da me začetnico pri odgovornem uredniškem delu podpira in mi izkušeno brez vsakega pokroviteljskega poučevanja daje popotnico za delo. Vodil me je in usmerjal z vprašanji, ki mi jih je dobrohotno zastavljal in so mi dajala misliti še dolgo potem, ko sem že odšla od njega. Kako naj ravnam, kaj je še treba upoštevati? Z mojimi odgovori je bil očitno zadovoljen, včasih mi je s hudomušnim nasmeškom nakazal, da sem se prav odrezala. Brez poučevalnih komentarjev. Hvaležna sem mu za zaupljivo zavezništvo, ki me je opogumljalo. Moram pa povedati, da me je s svojo strokovno avtoriteto tudi zavezoval. Krepko sem se trudila, da ne bi zapravila njegovega zaupanja, in trdo delala, da sem v obljubljenem roku oddala rokopis, kar ob zamujajočih avtorjih ni bilo prav lahko. Obžalujem, da ga po izidu prvega

zvezka nikoli nisem naravnost vprašala, kaj misli o njem. Preden smo pripravili drugi zvezek, je leta 1973 odšel v pokoj.

Med tistimi, ki so me prijazno spodbujali, mi je v prijetnem spominu vedno hudomušni Jože Koropec, izkušeni urednik *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, ki mi je zaupal nekaj uporabnih in tolažilnih nasvetov, za katere sem mu bila iskreno hvaležna.

Zbornik je izšel avgusta 1972. Ko smo pretresali njegovo vsebino na sestanku uredništva in sodelavcev 13. decembra 1972 v okviru Festivala Kurirček, je bila razprava o njem ostra in zagnana ter odločilna za nadaljnjo usmeritev, ki jo je revija ohranila ves čas do danes. Podrobnosti ne bom ponavljala, saj je izdatnejše poročilo s tega in nanj navezujočega se sestanka 20. decembra 1973 bilo objavljeno v 2. zvezku zbornika leta 1975. Temeljno vprašanje je bilo, ali je prvi zbornik upravičil pričakovanja. Seveda jih je le delno in tega sem se zavedala. A ostala sem prepričana, da je bilo kljub temu potrebno, da je izšel, kakršen je bil. Nobeno odlašanje mu ne bi koristilo. Vsako dozorevanje se pospešuje v medsebojnem učinkovanju in vplivanju, z dialogom, izmenjavo mnenj, z odzivanjem na tuja stališča, s trajnim dopolnjevanjem lastnega dela. Vse to naj bi se dogajalo na straneh naše publikacije v prid stroki in vsakemu avtorju, ki bi izrabil priložnost, da objavi svoja dognanja. V tem sem videla pravi smisel našega dela.

Prvi zvezek je bil slika tega, kar smo v letu 1971 premogli. Umesten je bil očitek, da je vsakdo dal, kar je takrat pač imel pri roki. Saj do takrat ni stroka nikogar zavezovala, da bi se stalno ukvarjal z mladinsko književnostjo, še manj so se likovniki strokovno ubadali z ilustracijo. Mladinska psihologija se tudi ni intenzivneje specializirala na problematiko mladega bralca. Prvi zvezek je bil poskus, previdno otipavanje, kamenček na začetni poti. Izkazal se je kot izziv za nadaljevanje. In v tem je njegov osnovni pomen.

Otrok in knjiga 36 (1993)